

Ontwikkelingsvolgmodel Jonge kinderen

Analyse doelen Jonge kind

slo

Maart 2013

nationaal
expertisecentrum
leerplan-
ontwikkeling

Verantwoording

2013 SLO (nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling), Enschede

Mits de bron wordt vermeld, is het toegestaan zonder voorafgaande toestemming van de uitgever deze uitgave geheel of gedeeltelijk te kopiëren en/of verspreiden en om afgeleid materiaal te maken dat op deze uitgave is gebaseerd.

Informatie

SLO

Afdeling: Primair Onderwijs & Kenniscentrum Leermiddelen

Postbus 2041, 7500 CA Enschede

Telefoon (053) 4840 664

Internet: www.slo.nl & www.leermiddelenplein.nl

E-mail: so-po@slo.nl & leermiddelenplein@slo.nl

Ontwikkelingsvolgmodel Jonge kinderen

DEEL 1: ACHTERGRONDGEGEVENS

Titel	<i>Ontwikkelingsvolgmodel Jonge Kinderen</i>
Auteurs	Dick Memelink (eerste versie); Kobi Wannings (verdere uitwerking)
Uitgever	Seminarium voor Orthopedagogiek, Utrecht
Jaar van uitgave	2011/ 2012 (herziene versie). Versie is nog deels in ontwikkeling; daardoor ontbreken er nog onderdelen.
Doelgroep	Kinderen in de leeftijd van 4 tot 7 jaar, in groep 1 tot en met 3 van de basisschool en in het speciaal onderwijs.
Samenstelling van het instrument	Handboek (te downloaden via website) met daarin de volgende onderdelen: introductie en gebruiksaanwijzingen; ontwikkelingslijnen en observatiewijzer; handelingsplanning; achtergrondinformatie en literatuurverwijzing. Een webbased versie is ontwikkeling en zal binnenkort gaan verschijnen.
Doorgaande lijn	<i>Het Ontwikkelingsvolgmodel voor jonge kinderen</i> is onderdeel van een doorlopend volgsysteem voor kinderen van 0 t/m 13 jaar. Voor zeer jonge kinderen (0-4 jaar) en voor kinderen in de midden- en bovenbouw (6-13 jaar) zijn tevens instrumenten verkrijgbaar. De domeinen en ontwikkelingslijnen voor jonge kinderen en zeer jonge kinderen zijn gelijk; de uitwerkingen voor de verschillende leeftijdsfasen verschillen (ontwikkeling gaat verder).
Geanalyseerde onderdelen	Ontwikkelingslijnen en observatiewijzer.
Uitgangspunten en doelstellingen van het instrument	““De naamgeving van het model geeft aan wat de bedoeling van dit instrument is: het volgen van het ontwikkelingsverloop en het gedrag van kinderen. De verschillende ontwikkelingsaspecten worden per kind afzonderlijk vastgelegd maar er wordt ook veel aandacht besteed aan de onderlinge samenhang van deze aspecten. Daardoor ontstaat per kind een gedifferentieerd totaalbeeld. Er is naar gestreefd dat de beschrijvingen van de observatie-items en de inhoud van het dagelijkse aanbod aan activiteiten/ lessen zo nauw mogelijk op elkaar aansluiten, zodat de geregistreerde gegevens ook direct vertaald kunnen worden naar het gewenste aanbod en het handelen van de leraar. Het gewenste aanbod is vast te leggen binnen het bijbehorende Groepsplan waarin volgens de doelen behorende bij de ontwikkelingsfasen van de kinderen gepland kan worden. De inhoud van het <i>Ontwikkelingsvolgmodel</i> is gebaseerd op een ontwikkelingsgericht onderwijsconcept. “ “Het gaat er in deze modellen niet alleen om hoe het kind zich ontwikkelt, maar ook welke betekenis deze ontwikkeling voor het kind zelf heeft en wat het kind in de dagelijkse situatie met die ontwikkeling doet, zodat datgene wat hij zich eigen gemaakt heeft, ook functioneel voor hem is. Hierop volgend kan de leraar een aanbod doen dat aansluit bij de zone van de naaste ontwikkeling van het kind, zodat het kind zich verder kan ontwikkelen.”
Korte beschrijving van visie op <u>het jonge kind</u>	“In de dagelijkse praktijk blijkt dat de ontwikkeling van kinderen niet gelijkmatig is, maar vaak sprongsgewijs verloopt. Na een volgend stapje in

Zoals aangegeven in het instrument/ de methode	<p>De ontwikkeling volgt een stabiliseringsfase. Niet elk kind ontwikkelt zich conform de beschreven ontwikkelingslijnen. Sommigen slaan fasen of delen van fasen over zonder gevolgen. Bij anderen is het niet 'uitontwikkelen' van fasen wel van grote invloed op het vervolg. Ze bouwen geen stevige basis op met alle mogelijke gevolgen van dien."</p> <p>"Bij intrede in de school zijn er duidelijke verschillen in ontwikkeling tussen kinderen."</p>
Inhoud	<p>Observatie-instrument om het ontwikkelingsverloop en het gedrag van kinderen tot vier jaar in beeld te brengen. Het instrument <i>Jonge kinderen</i> onderscheidt acht domeinen: basale ontwikkeling; spel en werkgedrag; zintuiglijke ontwikkeling; motorische ontwikkeling; spraaktaalontwikkeling; wereldoriëntatie; lezen; rekenen. Elk domein is onderverdeeld in een aantal ontwikkelingslijnen. Elke lijn is onderverdeeld in acht ontwikkelingsfasen, verdeeld over de verschillende leeftijdscategorieën. Ook is er een overzicht van tussendoelen bij de verschillende fasen. Het handboek start met een introductie. In dit onderdeel worden onder andere de volgende items omschreven: uitgangspunten, ontwikkelingsverloop, opzet en inhoud van het model, organisatie van de registratie en bespreking van de gegevens, ontwikkelingslijnen en leerlijnen, de tijdsinvestering en het computerprogramma. In het onderdeel 'Leerlijnen en tussendoelen' zijn voor alle domeinen bij de ontwikkelingslijnen en ontwikkelingsfasen beschrijvingen gegeven van tussendoelen. Ook wordt de methodiek, activiteiten, werkvormen en materialen beschreven. In de 'Handelingsplanning' is bij een aantal ontwikkelingslijnen een basale hulpvraag opgenomen. Hierbij is ook een stuk tekst opgenomen over de beeldvorming/ analyse. Verder worden specifieke hulpvragen per ontwikkelingsleeftijd (3-5 jaar en 5-7 jaar) gegeven. Bij de ontwikkelingsleeftijd worden handelingsmogelijkheden gegeven op groepsniveau, leerkrachtniveau en met programma's en materialen.</p>
Aspecten taalontwikkeling	<p>Er zijn drie domeinen die specifiek in gaan op de taalontwikkeling:</p> <ul style="list-style-type: none"> • spraakontwikkeling- vorm: spraakontwikkeling (articulatie); taalvorm (zinsbouw, morfologie) ; • spraakontwikkeling- inhoud en gebruik: taalinhoud (woordenschat, semantiek, taalbegrip); taalgebruik ; • lezen: ontluikende geletterdheid, lezen. <p>Daarnaast komen in het domein zintuiglijke ontwikkeling- auditief ook aspecten van taal aan de orde.</p>
Aspecten rekenontwikkeling	<p>Het domein basisvaardigheden rekenen en wiskunde gaan expliciet in op de rekenontwikkeling. De doelen richten zich op tellen en ordenen en op bewerkingen van basisvaardigheden (getallen en getalrelaties, structuur en samenhang). Daarnaast worden in de beide leerlijnen voor wereldoriëntatie aandacht besteed aan rekenaspecten: algemene omgevingsoriëntatie, ruimtelijke oriëntatie, lichaamsoriëntatie en tijdsoriëntatie.</p>
Aspecten sociaal-emotionele ontwikkeling	<p>Er zijn twee domeinen die ingaan op de sociaal-emotionele ontwikkeling:</p> <ul style="list-style-type: none"> • basale ontwikkeling (zelfbeleving/ zelfbesef/ competentie; zelfstandigheid/ autonomie; zelfredzaamheid; emotionele

	<p>welbevinding/ ontwikkeling; relatie met volwassenen; relatie met kinderen; omgang met afspraken, regels en materialen; seksuele ontwikkeling);</p> <ul style="list-style-type: none"> • spelontwikkeling en motivatie (spelontwikkeling; samen spelen en samen werken; taakgericht gedrag; motivatie).
Werkwijze	<p>Het model is gebaseerd op een continue observatieproces. Als bij een kind een verandering wordt geconstateerd, wordt dit door de leerkracht genoteerd in het kinderdagboek en deze gegevens worden overgenomen in het <i>Ontwikkelingsvolgmodel</i>. De observaties vinden niet plaats in toetsituaties, maar in dagelijkse, voor de kinderen vanzelfsprekende groepssituaties. Toetsen worden gebruikt in de analyserende fase, wanneer op basis van de verkregen gegevens verdiepend onderzoek nodig is. Bij de ontwikkelingslijnen en observatiewijzer staat hoe de leerkracht kan aangeven in welke fase van ontwikkeling het kind zich bevindt. Dit gebeurt door het inkleuren van een ontwikkelingslijn. Ook worden concrete omschrijvingen van de ontwikkelingsfasen gegeven en worden acties van kinderen benoemd.</p>
Aanwijzingen voor normering	<p>De concrete omschrijvingen van de ontwikkelingsfasen bieden houvast bij het bepalen van de fase van ontwikkeling van een kind.</p> <p>Het instrument wijst er op dat, om kinderen recht te doen, een kind primair met zichzelf moet worden vergeleken. Een vergelijking met andere kinderen kan wel gebruikt worden voor de algemene beeldvorming. Ook kan een visueel overzicht van de groepsresultaten helpen bij het bepalen welk aanbod de groep nodig heeft .</p>
Aanwijzingen voor hulp bij gesignaleerde problemen	<p>Bij de handelingsplanning staan bij een aantal ontwikkelingslijnen basale hulpvragen met daarbij een specificering van de mogelijke problemen en de hulp die aangeboden kan worden op groepsniveau, door leerkrachtgedrag of door programma's en materialen.</p> <p>Tevens heeft het instrument ontwikkelingslijnen opgenomen voor zeer moeilijk lerende kinderen en visueel/ meervoudige gehandicapte kinderen. Deze doelen zijn bij de analyse buiten beschouwing gelaten.</p>

DEEL 2A: ANALYSE-RESULTATEN (beschrijvend)

Taal

Domein Mondelinge taalvaardigheid	
Woordenschat en woordgebruik	Het instrument doet geen uitspraken over de gewenste passieve en actieve woordenschat. Wel wordt aangegeven dat de woordenschat zich nu ook op aspecten buiten het hier en nu richt. Betekenisgrenzen worden scherper (verschil laars-schoen; regelmatige meervoudsvormen gaan goed. Op ontkenningen wordt bij de observatiewijzer niet ingegaan.
Vloeiend en verstaanbaar spreken	De doelen rond vloeiend en verstaanbaar spreken komen nagenoeg allemaal in het instrument aan de orde. Grotendeels bij de domeinen rond spraakontwikkeling maar ook bij het domein Basale ontwikkeling. Logische verbanden kunnen volgens het instrument wel op zesjarige leeftijd worden gelegd. Gebruik van functiewoorden gebeurt op zevenjarige leeftijd. Het instrument besteedt geen aandacht aan het gebruik van passieve zinnen.
Luisteren	Bij de ontwikkelingslijn basale ontwikkeling/relatie met andere kinderen wordt aangegeven dat het kind de basale sociale vaardigheden beheerst: aankijken, groeten, iets vragen, naar de ander luisteren. Bij spraakontwikkeling staat vermeld: "Het kind begrijpt meervoudige opdrachten en voert deze uit." Luisteren naar een verhaal of naar een beeld- of geluidsfragment komt niet expliciet voor.
Gesprekjes voeren	Ook doelen rond het voeren van gesprek komen in het instrument aan de orde: "Voert langere gesprekken." "Geeft in gesprekken de inhoud en de bedoeling duidelijk weer." Bij het beantwoorden van vragen komen allen de hoe/waarmee vragen aan de orde.
Mening uiten en vragen stellen	Het geven van de eigen mening is niet aangetroffen. Het kunnen stellen van vragen om meer informatie te verkrijgen wel maar pas op zevenjarige leeftijd (dus geen doel eind groep 2). Kinderen kunnen op gepaste wijze de hulp van anderen inroepen: "Leert hulp te vragen slechts als dit nodig is."
Domein Ontluikende en beginnende geletterdheid	
Leesplezier	Leesplezier is niet uitgewerkt in het instrument.
Oriëntatie op boek en verhaal	Bij het domein Ontluikende geletterdheid, lezen wordt aandacht besteed aan oriëntatie op boek en verhaal. Doelen en ontwikkelingsfasen die hierbij aan de orde komen, gaan onder andere in op de leesrichting, de opbouw van een verhaal en het verband tussen illustraties en tekst. Het navertellen van een voorgelezen verhaal is niet aangetroffen in het instrument. Naspelen van een verhaal komt aan de orde bij Taalinhoud.
Oriëntatie op geschreven taal	Ook doelen rond oriëntatie op geschreven taal komen bij Ontluikende geletterdheid aan de orde. "Beseft dat er tekst is die gelezen wordt." (schrijft met kriebels een eigen verhaal). "Gebruikt vormen die op echte letters lijken." (schrijft de eigen naam). "Herkent bepaalde letters en benoemt deze." (letters uit eigen naam). Het verschil tussen schrijven en lezen komt niet expliciet aan de orde.

Fonemisch bewustzijn en alfabetisch principe	Bij het domein Zintuiglijke ontwikkeling, auditief wordt aandacht besteed aan doelen rond fonemisch bewustzijn. Het kind kan aangeven of twee woorden hetzelfde of verschillende klinken. Zowel eindrijm als beginrijm komt bij de doelen aan de orde. Kinderen kunnen eenlettergrepige woorden met eenvoudige structuur synthetiseren. Analyseren is voor behouden aan de leeftijdscategorie 6-6,5 jaar. Leesmotivatie is niet aangetroffen in het instrument.
Domein Taalbeschouwing	
Algemeen	Aspecten van taalbeschouwing komen aan de orde bij de ontwikkelingslijn spraakontwikkeling en vorm/ taalvorm. "Beginnend metalinguïstisch bewustzijn: verbetert zichzelf." Het kind reflecteert op het eigen taal gebruik en maakt er grapjes over.

Rekenen

Domein Getallen	
Omgaan met de telrij	Bij de doelen voor rekenen wordt onderscheid gemaakt in 'tellen en ordenen' en 'bewerkingen van basisvaardigheden (getallen en getalrelaties, structuur en samenhang)'. In beide onderdelen komt dezelfde nummering voor. Doelen verschillen echter. Er wordt bij de doelen naast leeftijden onderscheid gemaakt in groepen (groep 1-2-3). Omgaan met de telrij komt bij tellen en ordenen aan bod. Kinderen kunnen tellen tot twintig en terugtellen tot nul. Rangtelwoorden komen niet aan de orde net als het kunnen redeneren over de telrij.
Omgaan met hoeveelheden	Bij de doelen wordt aandacht besteed aan een aantal hoeveelheidbegrippen: meer, evenveel, erbij, laatste en eerste. Kinderen kunnen schatten en vergelijken, ordenen en tellen van hoeveelheden tot 20. Ze kunnen in eenvoudige probleemsituaties redeneren over hoeveelheden. Kinderen kunnen hoeveelheden weer geven met streepjes maar niet aangegeven staat tot hoeveel. In groep 2 komen eenvoudige splitsproblemen tot 6 aan de orde. Concrete verdeelsituaties komen niet aan de orde. Vermeld staat dat kinderen belangstelling hebben voor kleine grafiekjes maar dit wordt niet nader gespecificeerd. Dat geldt ook voor het doel: "Gebruikt al veel rekentaal".
Omgaan met getallen	Aangegeven wordt dat kinderen eind groep 2 getsymbolen en hoeveelheden kunnen koppelen tot en met 20.
Domein Meten	
Algemeen	In het instrument wordt nauwelijks aandacht besteed aan het domein meten. Er wordt bij de rekendoelen verwezen naar de lijn meten en meetkunde. Deze is echter (nog) niet in het instrument opgenomen. Bij het onderdeel 'leerlijnen met tussendoelen' worden na het overzicht van de rekendoelen een aantal tussendoelen die te maken hebben met alle onderstaande aspecten van meten. Deze tussendoelen komen echter niet bij de observatiewijzer aan de orde en ook is er geen verband tussen de rekendoelen en tussendoelen.
Lengte, omtrek en oppervlakte	Alleen het groeperen van voorwerpen van groot naar klein komt bij de rekendoelen expliciet aan de orde.
Inhoud	Doelen rond inhoud komen in het instrument niet aan de orde.

Gewicht	Doelen rond gewicht komen in het instrument niet aan de orde.
Geld	Bij de doelen voor zeer jonge kinderen wordt geen aandacht geschonken aan situaties en begrippen die met geld te maken hebben.
Tijd	Tijdsoriëntatie komt aan de orde bij het domein Wereldoriëntatie: lichaam en tijd. Doelen die hierbij vermeld staan, hebben te maken met begrippen rond tijd (middag, avond, gisteren, morgen, later), het dagritme en de dagen van de week. Doelen rond de functie van de klok en rond de maanden van het jaar komen pas op zevenjarige leeftijd aan de orde (groep 3).
Domein Meetkunde	
Oriënteren en lokaliseren	Bij het domein Wereldoriëntatie: omgeving en ruimte wordt ingegaan op algemene omgevingsoriëntatie, op ruimtelijke oriëntatie en lichaamsoriëntatie. Hierbij komen allerlei meetkundige begrippen rond oriënteren en lokaliseren aan de orde, zoals dichtbij, veraf, voor en achter. Ook staat als doel genoemd dat het kind op afbeeldingen ruimtelijke structuren en posities benoemen. Begrippen links en rechts worden herkend bij het nabootsen van lichaamshoudingen. Beschrijven van routes en het omgaan met plattegronden komen niet in de doelen voor.
Construeren	Bij het domein Zintuiglijke ontwikkeling komen bij in de doelen het herkennen en benoemen van de vormen cirkel, vierkant, driehoek, kruis voor. Ook het kunnen benoemen van kleuren staat vermeld maar hierbij worden alleen de kleuren paars en oranje expliciet vermeld. Het ordenen op grond van twee kenmerken komt aan de orde bij Taalinhoud. Ook het kunnen nabouwen met constructiemateriaal komt bij de doelen voor. Verdere doelen rond construeren ontbreken.
Opereren met vormen en figuren	Het namaken van meetkundige patronen is aangetroffen in het instrument. Andere doelen rond het opereren met vormen en figuren komen niet aan de orde.

Sociaal-emotionele ontwikkeling

Domein Zelfbeeld/ Ontwikkeling van identiteit	Het domein Zelfbeeld/ Ontwikkeling van identiteit komt in het instrument aan de orde bij de domeinen Basale ontwikkeling- zelf en Basale ontwikkeling zelf en de ander. Aangegeven wordt dat het kind zich bewust wordt van de eigen competenties en zichzelf bewust vergelijkt met anderen. Het kind verbindt aan deze vergelijking waarderings over de eigen competenties en die van anderen. Het kind krijgt steeds meer controle over het eigen gedrag en onderkent nuances in gevoelens.
Domein Ontwikkeling van zelfstandigheid	Het instrument besteed aandacht aan zelfstandigheid/autonomie en zelfredzaamheid. Doelen zijn onder andere gericht op het kunnen houden aan regels, adequaat materiaal gebruik (zuinig zijn op spullen, opruimen). Bij de omschrijvingen van de doelen voor zesjarigen staat dat het kind hulp vraagt als het echt nodig is en zelfredzaam is in de dagelijkse schoolsituaties. Complexe activiteiten kunnen zelfstandig uitgevoerd worden..

Domein Sociaal gedrag/ ontwikkeling van sociale vaardigheid	Sociale vaardigheden komen aan de orde in het domein Basale ontwikkeling- zelf en de ander. De doelen gaan in op het contact zoeken met anderen, het samen spelen en werken aan opdrachten. Ook zaken als het houden aan regels en het rekenen houden met anderen staan bij de doelen vermeld. Het doel 'merkt of en wanneer een ander kind hulp nodig heeft' staat pas aangegeven bij 7 -jarigen (eind groep 3). Dit geldt ook voor het kennen van de sterke en zwakke punten van een ander. Aanpassen aan nieuwe situaties komt niet voor; wel het aanpassen in herkenbare situaties.
Domein Werkhouding en concentratie	Aspecten van werkhouding en concentratie vallen in het instrument onder het domein Motivatie. Bij de doelen komt aan de orde dat kinderen op zesjarige leeftijd zich langere tijd op een opdracht kunnen richten. Het kind heeft taakbesef en volgt de stappen van een gestructureerde taak zelfstandig. Het kind geeft niet gauw op en maakt het werk af. Plezier in de taak staat niet bij de doelen aangegeven.

DEEL 2B: ANALYSE-RESULTATEN (tabel)

- = aanwezig
- ▣ = gedeeltelijk aanwezig
- = niet aanwezig
- n.v.t. = niet van toepassing

Taal

Het kind ...		
Domein Mondelinge taalvaardigheid		
Woordenschat en Woordgebruik	Beheerst het Nederlandse klanksysteem.	■
	Heeft een passieve woordenschat van gemiddeld 7000 woorden.	▣
	Heeft een actieve woordenschat van gemiddeld 3500 woorden.	▣
	Gebruikt een nieuw geleerd woord in een andere situatie.	□
	Gebruikt steeds meer verschillende en complexere woorden	■
	Betekenisgrenzen worden scherper.	■
	Kent het verschil tussen enkel- en meervoudsvormen en kan dit interpreteren.	■
	Begrijpt ontkenning.	□
Vloeiend en verstaanbaar vertellen	Omschrijving taalniveau.	■
	Begrijpt en gebruikt steeds meer verschillende werkwoords-vervoegingen.	■
	Kan een plotstructuur redelijk verwoorden.	■
	Maakt samengestelde zinnen.	■
	Maakt gebruik van uitbreidingen en vraaggesprekken.	■
	Vertelt over gebeurtenissen in het verleden en trekt daarbij conclusies.	■
	Houdt steeds meer rekening met mentale staat van anderen.	■
	Maakt beter onderscheid tussen welk taalgebruik in verschillende situaties.	■
	Heeft nog moeite met het leggen van logische verbanden.	□
	Heeft nog veel moeite met passieve zinnen.	□

	Vertelt uitvoerig en samenhangend over wat hij gedaan of meegemaakt heeft.	■
	Benoemt en beschrijft alledaagse aspecten, zoals mensen, plaatsen en dingen met gebruik van complexe zinsconstructies.	■
	Beschrijft een aantal veel voorkomende handelingen met gebruik van complexe zinsconstructies.	■
	Gebruikt complexe taalfuncties als redeneren en concluderen.	□
Luisteren	Kan meervoudige instructie en mededelingen begrijpen en uitvoeren.	■
	Luistert naar een op de leeftijd afgestemd verhaal en begrijpt het verhaal of de informatieve tekst.	□
	Luistert naar een op de leeftijd afgestemde radio/televisiefragment/ gesproken tekst op internet.	□
	Laat zien dat hij naar een ander luistert en geeft gepaste feedback.	■
Gesprekjes voeren	Kan op eigen initiatief een gesprek beginnen met de leerkracht en een ander kind.	■
	Kent en handelt naar gespreksregels.	■
	Kan op communicatief adequate wijze spontaan vertellen over onderwerpen die hem bezighouden.	■
	Geeft gepast antwoord op vragen van de leerkracht of ander kind.	■
	Hoe, waarmee, wanneer, etc. vragen.	■
	Denkvragen.	□
	Tegendeelvragen.	□
	Keuzevragen (kiezen tussen meerdere en complexere situaties).	□
	Indirecte vragen.	□
	Reflectieve vragen.	□
Mening uiten en vragen stellen	Kan zijn mening verwoorden, o.a. door gebruik van 'ik vind' zinnen.	□
	Stelt vragen en gebruikt vraagzinnen om ergens meer over te weten te komen.	□
	Kan op een gepaste wijze de hulp van anderen inroepen.	■

Domein Ontluikende en beginnende geletterdheid		
Leesplezier	Toont zijn plezier in het voorlezen van boeken.	☐
	Leeft mee met personages in op de leeftijd afgestemde prenten-boeken.	☐
	Kan uitleggen hoe een personage zich voelt.	☐
	Uit zijn gevoelens/mening over een voorgelezen verhaal of rijmpje, zoals leuk, grappig of stom.	☐
Oriëntatie op boek en verhaal	Begrijpt dat illustraties en tekst samen een verhaal vertellen.	☒
	Weet dat een boek gelezen wordt van voor naar achter, een bladzijde van boven naar beneden, en regels van links naar rechts.	☒
	Weet dat verhalen een opbouw hebben en dat een boek een begin en einde heeft.	☒
	Weet dat de voor- en achterkant van het boek informatie over de inhoud geven.	☒
	Kan een op de leeftijd afgestemd voorgelezen verhaal navertellen, met of zonder behulp van illustraties.	☐
	Kan een voorgelezen verhaal naspelen met behulp van aanwijzingen van de leerkracht.	☒
Oriëntatie op geschreven taal	Weet dat tekens gebruikt worden om iets te vertellen of leren.	☒
	Weet dat je briefjes, boeken, tijdschriften, etc. kan lezen om iets te weten te komen.	☒
	Weet dat je iets op kan schrijven (op papier of op de computer) als je iets wilt vertellen.	☒
	Weet wanneer er sprake is van 'lezen' en 'schrijven' en kan 'lezen' en 'schrijven' van elkaar onderscheiden.	☐
	Herkent en benoemt (enkele) letters, bijvoorbeeld de eigen naam.	☒
	Schrijft tekens die op letters (beginnen) te lijken.	☒
Fonemisch bewustzijn en alfabetisch principe	Kan betekenisonderscheidende klanken (fonemen) in woorden onderscheiden.	☒
	Doet mee met woord-/klankspelletjes.	☒
	Weet dat letters met klanken corresponderen.	☒
	Herkent en gebruikt rijmwoorden.	☒

	Is gemotiveerd om de betekenis van geschreven taal te achterhalen.	☐
Domein Taalbeschouwing		
Algemeen	Reflecteert op eigen taalgebruik en dat van anderen.	■
	Verbetert eigen taalgebruik.	■
	Praat (in kringgesprek) over taal en praten.	■

Rekenen

Aan het eind van groep 2 is de leerling doorgaans in staat tot...		
Domein Getallen		
Omgaan met de telrij	De telrij (akoestisch) kunnen opzeggen tot en met tenminste 20.	■
	Vanuit verschillende getallen tot 20 kunnen verder tellen en vanuit getallen tot tien kunnen teruggellen.	■
	Herkennen en gebruiken van rangtelwoorden tot en met tenminste 10.	☐
	Kunnen omgaan (met de betekenis van) 'nul' in telrij-situaties	■
	Kunnen redeneren over de telrij in eenvoudige en betekenisvolle probleem/conflictsituaties.	☐
Omgaan met hoeveelheden	Hoeveelheden tot tenminste 12 (resultatief) globaal kunnen schatten en tellen (resultatief) én kunnen weergeven (neerleggen, tekenen).	■
	Hoeveelheden tot tenminste 12 kunnen vergelijken en ordenen op 'meer', 'minder', 'evenveel', 'meeste', 'minste'.	■
	Hoeveelheidsbegrippen zowel kunnen herkennen als actief toepassen: meer, minder, evenveel, meeste, minste, veel, weinig, erbij, eraf, samen, niets, alles, laatste, eerste, tweede, derde.	■
	Kleine getalpatronen tot tenminste 6 kunnen herkennen, zonder tellen door gebruik te maken van patronen en structuren.	☐
	Verkort kunnen tellen van hoeveelheden tot tenminste 12 door gebruik te maken van patronen en structuren (handen, dobbelsteenpatronen).	■
	Eenvoudige optel- en aftrekproblemen in dagelijkse contexten (handelend) kunnen oplossen onder tenminste 12.	■
	Eenvoudige splitsproblemen kunnen oplossen onder 10.	■
Eenvoudige verdeelsituaties (handelend) kunnen oplossen onder tenminste.	☐	

Aan het eind van groep 2 is de leerling doorgaans in staat tot...		
	12 en kunnen vertellen wat het resultaat is.	
	Hoeveelheden tot en met tenminste 10 kunnen representeren met bijvoorbeeld vingers, streepjes, stippen.	■
	Hoeveelheden tot en met tenminste 12 kunnen representeren in een beeldgrafiek en kunnen interpreteren.	■
	Kunnen redeneren over hoeveelheden in eenvoudige betekenisvolle probleem/conflictsituaties.	■
Omgaan met getallen	Getalsymbolen kunnen herkennen van 0 tot en met 10.	■
	De volgorde van de getalsymbolen in de getallenrij tot 10 herkennen en kunnen leggen (niet schrijven).	■
	Getalsymbolen, telwoorden en hoeveelheden kunnen koppelen tot en met tenminste 10.	■
	Hoeveelheden tot en met tenminste 10 kunnen representeren met een getalsymbool en omgekeerd: bij een getalsymbool tot en met tenminste 10 de hoeveelheid kunnen weergeven.	□
	Kunnen redeneren over getallen in eenvoudige en betekenisvolle probleem/conflictsituaties.	■
Domein Meten		
Algemeen	Verschillende grootheden kunnen onderscheiden en in (eenvoudige) betekenisvolle situaties herkennen en gebruiken (lengte, omtrek, oppervlakte, inhoud, gewicht, tijd, geld).	□
	Voorwerpen kunnen sorteren (classificeren) op basis van verschillende eigenschappen (lengte, dikte, oppervlakte, inhoud/omvang, gewicht, tijdsduur, waarde, kleur) en kunnen uitleggen om welke eigenschap(pen) het gaat.	■
	Kunnen redeneren over verschillende grootheden in eenvoudige probleem- en conflictsituaties (bijvoorbeeld over het begrip 'groot' en de verschillende betekenissen ervan).	□
	Kunnen aflezen van verschillende eenvoudige grafische voorstellingen, zoals een cirkel waarin de dagindeling wordt aangegeven of een staafgrafiek waarin lengtes van kinderen zijn afgebeeld met stroken: wie is langer, wie is korter? Hoe zie je dat?	□
Lengte, omtrek en oppervlakte	Objecten kunnen vergelijken en ordenen naar lengte, omtrek en oppervlakte op verschillende manieren: op het oog, via direct meten (naast elkaar houden, op elkaar leggen) of indirect meten (met een natuurlijke maat: stap,	□

Aan het eind van groep 2 is de leerling doorgaans in staat tot...		
	voet, touwtje(s), hokjes tellen), hand, strook; blaadje papier, meetlat.	
	Weten dat eerlijk meten (één maat gebruiken) voorwaarde is voor vergelijken, ordenen en meten (van lengte, omtrek, oppervlakte) via afpassen en kunnen uitleggen waarom dit zo is.	☐
	Kunnen meten met een betekenisvolle maat van: <ul style="list-style-type: none"> • lengte met bijvoorbeeld stappen, voeten, meterstrook/stroken • oppervlakte met bijvoorbeeld blaadjes papier, tegels en het resultaat via tellen vaststellen. 	☐
	Begrijpen en kunnen uitvoeren van herhaald afpassen met één voorwerp, bij tekort aan materiaal (één strook, meetlat of velletje papier meer keren achter/naast elkaar leggen).	☐
	Begrippen met betrekking tot lengte, omtrek en oppervlakte herkennen en kunnen gebruiken in betekenisvolle eenvoudige situaties: <ul style="list-style-type: none"> • lang, langer, langst(e); kort, korter kortst(e); • groot, groter, grootst(e); klein, kleine, kleinst(e); • dik, dikker, dikst(e); dun, dunner, dunst(e); • hoog, hoger, hoogst(e); laag, lager, laagst(e); • breed, breder; smal, smaller; • (er) omheen. 	☒
	Kunnen redeneren over lengte, omtrek, en oppervlakte in eenvoudige probleem- en conflictsituaties.	☐
Inhoud	Inhouden zowel in de betekenis van 'wat er in zit' als 'wat er in kan' kunnen vergelijken en ordenen op verschillende manieren: op het oog, via overgieten, via afpassen of uitscheppen met een natuurlijke maat zoals een bakje, beker of fles.	☐
	Kunnen meten van een inhoud met een betekenisvolle maat zoals beker, kopje, fles of litermaat of blokken/pakken en het resultaat via tellen (globaal en precies) vaststellen.	☐
	Begrippen rond inhoud herkennen en kunnen gebruiken in betekenisvolle situaties en tegenstellingen gebruiken: vol, voller, volst(e), leeg, veel, weinig, meer, meest(e), minder, minst(e), evenveel.	☐
	Kunnen redeneren over inhouden in eenvoudige probleem- en conflictsituaties (waarom kan er in een lange fles toch minder water zitten dan in een kortere fles?).	☐
Gewicht	Voorwerpen die in gewicht verschillen, kunnen vergelijken en ordenen naar gewicht op verschillende manieren: op het oog, op de hand, met een balans (wip-principe).	☐
	Conclusies kunnen trekken uit de stand van de balans bij het wegen van	☐

Aan het eind van groep 2 is de leerling doorgaans in staat tot...		
	twee voorwerpen	
	Begrippen rond gewicht herkennen en kunnen gebruiken in betekenisvolle eenvoudige situaties en in tegenstellingen: zwaar, zwaarder, zwaarst(e), licht, lichter, lichtst(e), even zwaar/licht.	☐
	Begrijpen dat gewicht niet een op een samenvalt met omvang of lengte of grootte (zwaarder betekent niet altijd langer, groter en omgekeerd).	☐
	Kunnen redeneren over gewichten in eenvoudige probleem- en conflictsituaties (is iets dat groter is, ook altijd zwaarder?).	☐
Geld	Begrijpen en kunnen uitleggen hoe het systeem van kopen en betalen in elkaar zit aan de hand van eenvoudige winkelsituaties en sparen.	☐
	Begrippen herkennen en kunnen gebruiken in de context van geld: duur, duurder, duurst(e), goedkoop, goedkoper, goedkoopst(e), euro, munten, waarde.	☐
	Gepast kunnen betalen van voorwerpen/bedragen onder 10 euro (in hele euro's) met munten van 1 en 2 euro en bedragen met munten van 1 en 2 euro kunnen vaststellen.	☐
	Begrijpen dat verschillende munten en briefjes verschillende waarden hebben en begrijpen dat twee munten samen toch minder van waarde kunnen zijn dan één munt.	☐
Tijd	Het dagritme herkennen als cyclisch tijdsproces en de volgorde in de dagindeling (ochtend, middag, avond, nacht) kunnen benoemen.	☒
	De dagen van de week kunnen benoemen in de goede volgorde.	☒
	Weten dat het jaar ook een terugkerend ritme heeft, en daarbij enkele namen van maanden kennen en de namen van seizoenen.	☐
	Weten dat tijd ook lineair verstrijkt: de tijd gaat steeds door, we worden ouder, gebeurtenissen zijn steeds langer geleden, komen steeds dichterbij.	☒
	Tijdsbegrippen herkennen in betekenisvolle, dagelijkse situaties en de begrippen correct kunnen gebruiken: <ul style="list-style-type: none"> • dag, nacht, ochtend, middag, avond; • vandaag, gisteren, morgen, morgenvroeg, gisteravond; • vroeg, vroeger, laat, later, eerder, nu, toen, straks, lang, kort, even, snel. 	☒
	Gebeurtenissen in de goede volgorde kunnen beschrijven en rangschikken (met foto's, met woorden) en kunnen uitleggen van deze volgorde.	☐
	Weten hoe je aan instrumenten als zandloper, kaars, druppende kraan, tellen, wijzers op de klok kunt zien dat er tijd verstrijkt en dit kunnen	☐

Aan het eind van groep 2 is de leerling doorgaans in staat tot...		
	uitleggen.	
	functie van de klok kennen en kunnen aflezen van hele uren op een digitale klok en op een klok met wijzers.	☐
	Weten dat je tijd verschillend kunt beleven: soms duurt iets heel lang (wachten) en soms is het zo voorbij (buiten spelen); inzien dat het beleven van tijd subjectief is.	☐
Domein Meetkunde		
Oriënteren en lokaliseren	Herkennen (passief gebruik) en kunnen gebruiken (actief) van meetkundige begrippen: voor, achter, naast, in, op, boven, onder, dichtbij, veraf.	☒
	Herkennen (passief gebruik) van meetkundige begrippen: links, rechts, tegenover, tussen.	☒
	Voorwerpen/situaties/locaties (die niet te zien zijn) met kenmerken en details kunnen beschrijven door er een visuele voorstelling van te maken.	☐
	De plaats van objecten ten opzichte van zichzelf kunnen beschrijven en omgekeerd met behulp van meetkundige begrippen (de bal ligt achter mij; ik sta voor de deur).	☐
	De plaats van voorwerpen ten opzichte van elkaar kunnen beschrijven met behulp van meetkundige begrippen (de bal ligt bovenop de kast).	☒
	Kunnen volgen van een beschrijving met herkenningspunten (hoek, brievenbus, poppenhoek, kopieermachine) en meetkundige begrippen (voor, na, rechts, links, tegenover) van een route in de directe omgeving (in de school van het lokaal naar de voordeur, van de school naar de kerk).	☐
	Eenvoudige routes kunnen beschrijven in de directe omgeving en daarbij gebruik maken van herkenningspunten (kerk, winkel, speelplein, brievenbus) en meetkundige begrippen (voor, na, verder, rechtdoor).	☐
	Eenvoudige plattegronden (bijvoorbeeld van de klas) kunnen lezen, kunnen tekenen en kunnen toelichten.	☐
	Kunnen redeneren over eenvoudige meetkundige problemen/conflictsituaties rond oriënteren en lokaliseren.	☐
Construeren	Bouwwerkjes/constructies die als voorbeeld gebouwd zijn, kunnen nabouwen (bijvoorbeeld blokkenbouwsel, railsparcours, duplo- of legofiguur).	☒
	Eenvoudige bouwwerkjes (bijvoorbeeld blokkenbouwsel, railsparcours, duplo- of legofiguur) vanaf een tekening/foto kunnen nabouwen.	☒
	Kunnen bouwen van een constructie op basis van aanwijzingen in een	☐

Aan het eind van groep 2 is de leerling doorgaans in staat tot...		
	stappenplan/handleiding (bijvoorbeeld met blokken, lego, knex, magnetics).	
	Kunnen bouwen op basis van mondelinge aanwijzingen met behulp van meetkundige begrippen (bijvoorbeeld: maak een stapel van twee blokjes; zet links daarvan een blokje; zet ervoor een stapel van drie blokjes).	☐
	Kennen en kunnen benoemen van de namen van meetkundige figuren: cirkel, driehoek, vierkant, rechthoek, bol, kubus.	☒
	Verschillen kunnen beschrijven tussen de verschillende meetkundige figuren: cirkel, driehoek, vierkant, rechthoek, bol, kubus.	☐
	Kennen en kunnen benoemen van de basiskleuren (rood, blauw, geel, groen), zwart, wit, oranje, paars, roze, grijs.	☒
	Kunnen sorteren van voorwerpen op minimaal twee kenmerken (bijvoorbeeld met Logiblocks: zoek alle rode vierkanten; alle dikke driehoeken).	☒
	Kunnen navouwen van een vouwwerk dat wordt aangegeven met een vouwreeks van slechts enkele stappen (bijvoorbeeld een vliegtuigje/hoedje).	☐
	Bij het vouwen passief kunnen gebruiken van (meetkundige) begrippen: recht, schuin, dubbel, lijn, hoek, punt.	☐
	Kunnen redeneren over eenvoudige meetkundige problemen/conflictsituaties rond bouwen en construeren.	☐
Opereren met vormen en figuren	Eenvoudige opdrachten kunnen uitvoeren met zon en schaduw (je schaduw kleiner/groter/langer maken, laten verdwijnen) en hierover kunnen redeneren (wat moet je doen om ...; wat gebeurt er als ...).	☐
	Eenvoudige opdrachten kunnen uitvoeren met een spiegeltje (iets laten zien in een spiegel, figuren verdubbelen, vervormen) en hierover kunnen redeneren (wat gebeurt er als ...; hoe kun je ...; wat moet je doen om ...).	☐
	Meetkundige patronen kunnen namaken (kralenketting, mozaïek, kralenplank, tegelplein).	☒
	In patronen de regelmaat kunnen herkennen, kunnen uitleggen en deze kunnen voortzetten (tekenen, rijgen, kleuren, met mozaïek of kralenplank, bouwen).	☐
	Patroon met regelmaat kunnen ontwikkelen en hierover kunnen redeneren.	☐
	Kunnen redeneren over eenvoudige meetkundige problemen/conflictsituaties rond opereren met vormen en figuren.	☐

Sociaal-emotionele ontwikkeling

Het kind...		
Domein Zelfbeeld/ Ontwikkeling van identiteit	Heeft kennis van zichzelf.	■
	Heeft kennis van de ander.	■
	Ervaart de verschillen en overeenkomsten tussen zichzelf en de andere Kinderen in de groep.	■
	Kan gevoelens onder woorden brengen.	■
	Kent zijn/haar eigen emoties.	■
	Kan zijn/haar emoties beheersen.	■
Domein Ontwikkeling van zelfstandigheid	Kan zich handhaven binnen de eigen groep.	■
	Heeft vertrouwen in zijn/ haar eigen kunnen.	■
	Kan zijn mening geven.	■
	Vraagt iemand anders om hulp.	■
	Kan zelfstandig taken uitvoeren.	■
	Staat stil bij wat hij/zij al kan.	■
	Kan zich zelf redden.	■
	Ruimt zelfstandig (spel)materialen op.	■
Domein Sociaal gedrag/ ontwikkeling van sociale vaardigheid	Zoekt contact met anderen.	■
	Heeft vertrouwen in de ander.	■
	Kan met andere kinderen spelen.	■
	Werkt samen met andere kinderen aan een gezamenlijke opdracht.	■
	Merkt of en wanneer een ander kind hulp nodig heeft.	□
	Biedt hulp aan/ kan anderen helpen.	■
	Leert wat afspraken en regels zijn.	■
	Leert welke regels er zijn en hoe zich daaraan te houden.	■
	Past zich aan bij nieuwe situaties.	□

Het kind...		
	Houdt rekening met gevoelens en wensen van anderen.	■
	Kent de emoties en gevoelens van andere kinderen en kan die interpreteren.	■
	Toont bewondering voor elkaars vaardigheden en mogelijkheden.	□
	Kent de sterke en zwakke punten van een ander.	□
	Ervaaft dat er door tegenstrijdige belangen conflicten kunnen ontstaan die je samen kunt oplossen.	□
Domein Werkhouding en concentratie	Kan gericht vragen stellen.	■
	Heeft plezier in de taak.	□
	Is in staat om iets af te maken.	■
	Zet door wanneer iets niet direct lukt.	■
	Voert zelfstandig opdrachten uit.	■
Reactie uitgever	Op de docentendag zullen we deze analyses centraal stellen en bespreken wat wij voor de zomervakantie veranderd en ingevoerd kunnen hebben in het model. In een aantal gevallen zullen wij in een visie dilemma terecht komen omdat ontwikkeling en doelen stellen elkaar soms zullen gaan bijten. De lat mag hoger maar in hoeverre blijf je anticiperen op het geen we qua ontwikkeling van een kind mogen verwachten en waar gaan we daaraan voorbij. Onderscheid tussen formulering in de ontwikkelingslijnen en formuleren van goede bijbehorende (uitdagende) doelen zullen voor ons de oplossing moeten gaan worden.	

